

MAQSUD SHAYXZODADA KO'P QIRRALI ISTE'DOD EGASI

Toshkent davlat transport universiteti
Boyxurozov Diyorbek Sherzod uglii

Annotatsiya: Maqsud Shayxzodaning ijodi shu qadar qiziqarliki, u nafaqat bir yo'nalishda, balki turli yo'nalishlarda juda qiziqarli faoliyat ko'rsatgan Shayxzodada ko'p qirrali iste'dod egasi edi. U she'r va dostonlar bilan bir qatorda juda yuqori badiiy salohiyatga ega dramalar ham yaratadi. Ushbu maqolada Maqsud Shayxzoda ijodining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati, o'zbek adabiyotida asar qahramonlari obrazida ifodalangan jasorat, adolatlilik, teran fikrlash, ommaviylik kabi fazilatlar haqida so'z yuritildi.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, jasorat, adolat, teran fikr, ommaviylik, adabiyotshunos

Maqsud Shayxzodaning ijodi shu qadar qiziqarliki, u nafaqat bir yo'nalishda, balki turli yo'nalishlarda juda qiziqarli faoliyat ko'rsatgan Shayxzodada ko'p qirrali iste'dod egasi edi. U she'r va dostonlar bilan bir qatorda juda yuqori badiiy salohiyatga ega dramalar ham yaratadi. Shayxzoda umrining oxirida yozgan, ammo tugatmagan "Beruniy" dramasi hisobga olmaganda, uning "Jaloliddin Mangubardi" va "Mirzo Ulug'bek" dramalari allaqachon xalqimizning badiiy mulkiga aylangan. Shayxzodaning ikkinchi Jahon urushi yillarida yozilgan "Jaloliddin Manguberdi" (1944) tragediyasi tarixiy jihatdan aniq va o'z yurtining ozodligi va mustaqilligi uchun mo'g'ul bosqinchilariga qarshi kurashgan oxirgi Xrizmiya podshohining jangovar jasoratini haqorat qiladi. Oybek va G'afur G'ulom o'sha paytda asarga yuksak baho berib, "tarixiy jarayonning asl ma'nosi, ichki ma'nosi" ochib berildi. 1946-yilgacha "Jaloliddin Manguberdi" dramasi "ayrim parchalar" armug'on " to'plamida bosilgan edi. Shundan keyin 43 yil davomida asar tilga olinmadi va dunyo yuzini ko'rmadi. Asar sahnadan olinganidan ko'p o'tmay shayxlikda qamalgan.

Ish siyosiy o'tgan idealizm deb zaryadlangan bo'ladi. Musodara qilingan narsalarga dramaning qo'lyozmasi kiritilgan. Muallif oqlanib, qaytarilgandan so'ng, ba'zi tashkilotlar qo'lyozmani "yo'qolgan" degan bahona bilan qaytarib bermadilar. Shayxzoda uni bir necha yil davomida qidirishga majbur bo'ldi va nihoyat uning teatrning sobiq suffl-dan nusxasini topishga muvaffaq bo'ldi. Ammo shunda ham asar matni nashr etilmaydi. Taqdir o'yiniga qarang, muallif bu asar nashr etilganini ko'rmay, olamdan ko'z yumdi.

"Jaloliddin Manguberdi" ning to'liq matni ilk bor Bokuda Shayxzodaning Ozarbayjon tilida bo'lib o'tgan ikki jildlik saylovida chop etildi va chop etildi. Faqat 1988 yilda

Jaloliddin Manguberdi "birinchi marta O'zbek tilidagi yozuvchi tomonidan"O'lmas dunyo" kitobida to'liq nashr etilgan. Shayxzodaning yozuvchilik va ijodkorlik fikrining o'tkirligi yana bir bor isbotlandi. Maqsud Shayxzodaning o'zbek adabiyotiga qo'shgan yana bir ulkan hissasi "Mirzo Ulug'bek"tragediyasidir. Fojia 1964 yilda yozilgan, o'sha yili asar Hamza teatri sahnasiga qo'yiladi, uning asosida keyinchalik kinofilm yaratiladi. Shayxzoda adabiyotshunos va tanqidchi sifatida ham samarali qalam tebratdi, o'zbek xalq og'zaki ijodi," Alpomish"," shakar bilan shakar", Bobur, Muqimiy, Furqat, Oybek, G'afur G'ulom, Hamid Olimjon, Jahon adabiyotining Nizomiy Ganjaviy, Sh.Rustaveli, A. S. Pushkin, N. A. Nekrasov, A. N. Ostrovskiy, T. G. Shevchenko, A. P. Chexov singari uning namoyonlariga bag'ishlangan asarlar yeydi. Talaygina pedagog olim va shoir sifatida shoirlar, adabiyotshunos olimlar va tanqidchilar avlodining kamolotiga munosib hissa qo'shmoqda.

Chunki uning haqiqiy, sodiq do'stlari ham yo'q edi. Bular: Oybek, G'afur G'ulom, Hamid Olimjon, Komil Yashin, Mirtemir, Shukur Burxon. Shayxzodaning adabiy bilim sohasini kengaytirish, uning ijodini mumtoz jahon yozuvchilarining badiiy tajribasi bilan boyitishda tarjima muxim rol o'ynadi. Unda A. Rustavelining" yo'lbars terisi bilan qoplangan paxlavon" dostoni, U. Shekspir sonetlari joylashgan.S. Pushkin she'rlari," mis chavandoz " dostoni," Motsart va Salyeri " fojiasi, M. Yu.Lermontov she'rlari va "Kavkaz asiri" dostoni ham Nizomiy, Fuzuliy, Mirzo Fatali Oxundov, Ezop, Esxil, Gyote, Bayron, Mayakovskiy, Nozim Hikmat va boshqa ba'zi yozuvchilarning asarlarini o'zbek tiliga katta mahorat bilan tarjima qilgan.

Maqsud Shayxzoda yuksak bilim egasi sifatida uning butun ijodi chuqur siyosiy publitsistik ruhga to'lgan edi. Uning she'riy, dramatik asarlari qaysi mavzuga bag'ishlanmasin, zamon bilan hamnafas. Shuning uchun ijodkorning ushbu turdagi bevosita publitsistik janrda xizmat qilishi tasodifiy emas. Uning ajoyib badiiy janrga ega bo'lgan publitsistik maqolalari va nutqlari ushbu iste'dodli adib ijodining mazmuni va xilma-xilligidan yorqin nishondir. Iste'dodli shoir ham mohir tarjimon edi. U jahon adabiyotining mumtoz shoirlari asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilishda katta xizmat qiladi. Xususan, Shayxzoda tarjimasida O'zbek drama teatrlari sahnasida Shekspirning" Hamlet "va" Romeo va Juletta " asarlari sahnalashtirilgan. Shoir mahoratining o'sishi uning jahon adabiyotining mumtoz asarlarini katta muhabbat bilan o'rgangani, ularning boy badiiy tajribasini mahorat bilan o'zlashtirgani bilan ham bog'liq edi. Shuningdek, u g'arbiy Evropa va rus adabiyotini mukammal bilgan holda o'z vatani adabiyotini - Sharq she'riyati merosini chuqur o'rgangan. Maqsud Shayxzoda 50-yillarning boshida mutlaqo asossiz qamoqqa tashlanadi va 25 yilga surgun qilinadi. Stalin vafotidan keyin tuhmat bilan nohaq qamalgnlarning ishi qayta Ko'rildi. Shunday qilib, 1955 yilda Shayxzoda ko'plab fidoyi ziyolilarimiz qatorida oqlandi.

Ammo 5 yillik qamoq azoblari natijasida shoirning sog'lig'i juda yomonlashdi. Shunga qaramay, u umrining oxirigacha 10 yil baland uyning yuqori qavatida yashashga majbur bo'ldi. Bunday og'ir sharoitlarda va kasalliklarda ham sira nolimay hayotidan butun umri davomida ijod qilishni to'xtatmadi. Boshidan qancha qayg'uli kunlar o'tmasin, umuman zulm qilinmagan. Uning imoni, dunyoga bo'lgan nuqtai nazari, Theran yuqoridagi oyatlarda tasvirlangan. U hech qachon alamzadada yashamagan. Aksincha, u hech narsa demadi, unga xiyonat qilganlar, azob-uqubatlarga, og'ir kasalliklarga duchor bo'lganlar haqida hech narsa demadi. Shayxzoda o'zining insoniy fazilatlariga sodiq bo'lib, hamisha xayrixohlik va yuksak fazilatlar bilan yuksalib yashadi.

Yozuvchi, adabiyotshunos dramaturg, tarjima ustasi, buyuk ma'rifatparvar, tilshunos va adabiyotshunos Maqsud Shayxzoda nomidagi o'quv zali va ekspozitsiya Darg'asiyu, Jaloliddin Manguberd kabi buyuk tarixiy shaxslarning buyuk san'ati bilan nihoyatda nozik did va mohiyatan uyg'unlikda tashkil etildi. Prezidentimiz Islom Karimov imzosi bilan e'lon qilingan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 24 yil 1998 sentyabrdagi "Jaloliddin Manguberdi tavalludining 800 yilligini nishonlash to'g'risida" gi qarori xalqimiz tarixi, jumladan, Jaloliddin Manguberdi taqdiri va kurashiga munosib tarzda to'xtalib o'tdi, haqiqatni himoya qildi, shuningdek yana bir bor tasdiqlaydi. Shoir 19 yil 1967 fevralda kasallikdan vafot etadi. O'limidan keyin olti jildli "asarlar" nashr etiladi. Mustaqillik yillarida marhum Maqsud Shayxzodaning ijodi va uning xizmatlari haqiqiy qadr topdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mamurova, F., & Ataxanov, O. (2024). MAQSUD SHAYXZODA HAYOTI HAQIDA. Akademicheskie issledovaniya v sovremennoy nauke, 3(10), 111-116.
2. Mamurova, Feruza, and Durdon Obutjonova. "DESCRIBING MAKSUD SHAIKZODA." Current approaches and new research in modern sciences 3.4 (2024): 5-8.
3. Obutjonova, D. (2024). O'ZBEK VA OZARBAJON XALQINING SEVIMLI SHOIRI. Akademicheskie issledovaniya v sovremennoy nauke, 3(10), 103-105. Mamurova F.I. i Durdon O. (aprel 2024 g.). MAKSUD ShAYXZODANING «MIRZO ULUGBEK"ASARI TALILI. V Mejdunarodnoy globalnoy konferensii (Tom 1, № 6, str. 79-81).
4. Durdon, O., & Mamurova, F. I. (2024, April). MAQSUD SHAYXZODA "TOSHKENTNOMA". In International Global Conference (Vol. 1, No. 5, pp. 148-152).
5. Mamurova, F., & Obutjonova, D. (2024). MAQSUD SHAYXZODANING "JALOLIDDIN MANGUBERDI" DRAMASINING YOZILISH TARIXI VA

- VATANGA BO ‘LGAN MUHABBATI, JASORATINING IFODALANISHI. *Akademicheskies issledovaniya v sovremennoy nauke*, 3(12), 13-16.
6. Mamurova, F., & Obutjonova, D. (2024). DESCRIBING MAKSUD SHAIKZODA. *Current approaches and new research in modern sciences*, 3(4), 5-8.
7. Durdon, O., & Islamovna, M. F. (2024, March). SHAYXZODA SIYMOSIGA TA’RIF. In *International Global Conference* (Vol. 1, No. 1, pp. 188-191).
8. Mamurova, F., & Qodirov, I. (2024). MAQSUD SHAYXZODANING “TOSHKENTNOMA”-SHUKRONALIK DOSTONI. *Молодые ученые*, 2(6), 87-89.
9. Islamovna, M. F. (2024). THE PLACE OF MAKSUD SHEIKHZODA'S LIFE AND CREATION IN UZBEK NATIONAL LITERATURE. *MEDITSINA, PEDAGOGIKA I TEXNOLOGIYA: TEORIYA I PRAKTIKA*, 2(2), 471-474.
10. Mamurova, F. I., & ugli Abdubahabov, A. A. (2023). TWO FOLK POETS. “TRENDS OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE”, 1(3), 23-30.
11. Islomovna, M. F., & Abduvoxob o’g’li, A. A. (2023, January). Maqsud Shayxzodaning Hayoti Va Ijodi. In *Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (USA)* (pp. 19-20).
12. Mamurova, F. I. (2021, May). ARTIST OF UZBEKISTAN MAKSUD SHEIKHZADE. In *E-Conference Globe* (pp. 176-178).
13. Islamovna, M. F. (2024, January). MAQSUD SHAYKHZADEH-TWO FOLK DILBANDI. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS* (Vol. 1, No. 1, pp. 189-192).
14. Islomovna, M. F. (2024). O ‘ZBEK ADABIYOTINING ATOQLI NAMOYANDALARIDAN BIRI MAQSUD SHAYXZODNING “JALOLIDDIN MANGUBERDI” ASARI. *Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi*, 2(1), 89-92.
15. Islamovna, M. F. (2024). THE CREATION OF MAQSUD SHAYKHZODA-AS A GOLDEN LEGACY. " XXI ASRDA INNOVATION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA’LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2(1), 90-93.